

УДК 9(476)

ВЯДОМЫЯ ЛЮДЗІ БНТУ. С.І. ГУБКІН– НАВУКОЎЦА, ТЭАРЭТЫК І ПЕДАГОГ.

Давідовіч А.В. к.г.н., дацэнт
Беларускі нацыянальны тэхнічны універсітэт

Наша вядомая вну была заснавальніцай многіх навуковых школ і тэхнічных распрацовак, якія дапамаглі развіццю рэспублікі і СССР, шмат у чым была першапраходцам.

У БПІ-БДПА-БНТУ за больш чым 100 гадовы перыяд існавання працавала цэлае сузор’е вялікіх вучоных. Аб адным з іх хочацца напісаць.

Буйны вучоны ў вобласці апрацоўкі металаў ціскам, Сяргей Іванавіч Губкін нарадзіўся 27 жніўня 1898 года ў Пецярбургу, ў сям’і настаўніка Івана Міхайлавіча Губкіна, пасля стаўшага выдатным вучоным – геалагам, акадэмікам і віце - прэзідэнтам АН СССР, з 1920 г. – прафесарам, а з 1922 г. – рэктарам Маскоўскай Горнай Акадэміі.

У 1932 г. па матэрыялах лекцый І.М. Губкіна быў створаны адзін з першых у СССР падручнікаў, аб якім ён пісаў «выкладаў галоўныя пытанні нафтаведання і меў назву «Вучэнне аб нафце»» [1,с.464].

Ён даследаваў нетры паўвострава Апшэрон, гразевыя вулканы Азербайджана і г.д. Чалавек быў настолькі дзейсны, што здзіўляешся, як усё, што ён паспеў здзейсніць умясцілася ў адно жыццё. Яго жыццё і навуковая дзейнасць былі прыкладам пераймання для яго сына – Сяргея Іванавіча Губкіна.

Будучы вядомы вучоны скончыў у 1917 г. гімназію і паступіў на караблебудаўнічае адзяленне Петраградскага палітэхнічнага інстытута. Але давучыцца яму не ўдалося.

Грамадзянская вайна, якая адбылася пасля кастрычніцкай рэвалюцыі, была сапраўднай трагедыяй для краіны. Яна рэзка падзяліла грамадства ў страшным ваенным канфлікце. Сяргей Губкін прыняў у ім удзел, ваюючы на баку белага арміі [1,с.464]. Доўгі час, да 1921 г. ён знаходзіўся ў эміграцыі, ў прыватнасці, жыў у Праге, пакутваў. Трэба прызнаць, што гэтую частку свайго жыцця Сяргей Іванавіч не любіў афішыраваць. У яго біяграфіі аб гэтым часе вельмі мала напісана. Так, напрыклад, матэрыялаў аб тым, як ён змог вярнуцца на радзіму аўтар артыкула не знайшла.

Толькі ў 1923 г. Губкін змог працягнуць адукацыю ў Маскоўскай Горнай Акадэміі, якую перапыніла вайна. МГА Сергей Іванавіч скончыў у 1928 г. і паступіў у аспірантуру ў сваёй Альма-матэр. Скончыўшы аспірантуру ў 1930 г. ён працаваў у Маскоўскім інстытуце каляровых

металаў і золата, ў пачатку дацэнтам, а потым прафесарам, узначальваў кафедру апрацоўкі металаў ціскам, якую ён арганізаваў [2,с.15].

СССР у 30-я гады перажываў эканамічны ўздым, развіталась сельская гаспадарка, будавалась вялікая колькасць фабрык і заводаў машынабудаўнічага і г.д. профіляў. Краіне патрэбны былі прарыўныя распрацоўкі, новыя рашэнні і вялікая колькасць інжэнерных кадраў.

Не абьякаваць да жыцця маладога навукоўца садзейнічала таму, што ён прыняў непасрэдны ўдзел у распрацоўке тэхналогіі гарачай штампоўкі легкіх металаў на заводах авіяцыйнай прамысловасці. Гэтая распрацоўка была вельмі запатрабавана ў самалётабудаванні маладой дзяржавы.

У цяжкае ваеннае ліхалецце Сергей Іванавіч быў у эвакуацыі, але і там ён ўнес вялікі ўклад у перамогу. Губкін узначальваў кафедру апрацоўкі металаў ціскам у Казахскім горна-металургічным інстытуце. У 1943 годзе, калі вайна не была яшчэ скончана, вядомы навуковец вярнуўся у Маскоўскі інстытут каляровых металаў і золата і актыўна ўключыўся ў навуковую і педагагічную дзейнасць.

У пасляваенны перыяд краіна цяжка ўздымалась з руін – аднаўлялась сельская гаспадарка і прамысловасць. У гэтыя гады Губкін быў вельмі вострабаваны. З 1944 па 1948 гг. ён, акрамя аснаўнай педагагічнай працы ў Інстытуце каляровых металаў, працаваў у Інстытуце металургіі Акадэміі навук СССР, з'яўляўся намеснікам дырэктара Інстытута па навукавай працы і кіраўніком адзела апрацоўкі металаў ціскам. Там, пад яго кіраўніцтвам правадзілася вялікая арганізацыйная і навуковая праца па дэфармацыі спецсплаваў [3,с.254].

У 1948 годзе С.І.Губкін выбіраецца правадзейным членам АН БССР. З таго часу і да канца свайго жыцця яго навуковая, педагагічная і дзяржаўная дзейнасць праходзілі ў Беларусі.

У Акадэміі навук БССР ён узначаліў Фізіка-тэхнічны інстытут, з'яўляючыся яго дырэктарам. Адначасна з гэтым Губкін арганізаваў кафедру апрацоўкі металаў ціскам у Беларускай палітэхнічным інстытуце. У гэты перыяд ім ажыццяўлялась вялікая праграма навукова-даследчых работ па розным пытанням апрацоўкі металаў ціскам [3,с.254].

Сергей Іванавіч Губкін стварыў навукова-даследчыя лабараторыі па вывучэнню пластычнай дэфармацыі металаў ва Усерасійскім навукова-даследчым інстытуце авіяцыйных матэрыялаў, Інстытуце агульнай неарганічнай хіміі АН СССР, Інстытуце каляровых металаў і золата, Інстытуце металургіі АН СССР, Фізіка-тэхнічным інстытуце АН БССР і Беларускай палітэхнічным інстытуце [4,с.74].

Значны ўклад С.І.Губкін унес у тэорыю цяжэння металізаванага рэчыва, якая стала падставай для вывучэння тэхналагічных працэсаў апрацоўкі металаў ціскам. Шырока вядомы яго разліковыя формулы па пракатке,

прэсаванню і штампойке. Ён распрацаваў тэорыю дэфармацыі металаў, якая выявіла інтэрвал аптымальных тэмператур пры гарачай апрацоўцы ціскам.

Вялікае значэнне для развіцця тэорыі дэфармацыі атрымала прапанаваная Губкіным механічная схема дэфармацыі, якая аблегчыла аналіз працэсаў пластычнага змянення формы цел. Ён прапанаваў таксама метады фотапластычнасці, які дапамог вывучыць напружаны стан пры пластычным цяжэнні рэчыва.

Актыўная жыццёвая пазіцыя Губкіна выражалася і ў яго педагагічнай працы ў БПІ. Сяргей Іванавіч падрыхтаваў вялікую колькасць кваліфікаваных навуковых супрацоўнікаў. У нашай вучэбнай установе, вядомы вучоны арганізаваў цэлую навуковую школу. Пад яго кіраўніцтвам забаранілі дысертацыі больш 70 чалавек [4,с.200]. Ён быў членам шэрагу камісій ў прынамсі ВАК. Сяргей Іванавіч з'яўляўся аўтарам больш чым 200 навуковых прац, у тым ліку 8 манаграфій.

Навуковая дзейнасць С.І.Губкіна была ацэнена дзяржавай. Ён быў узнагароджаны ордэнам Працоўнага Чырванага Сцяга (1949г.) і медалямі Савецкага Саюза. У 1954 годзе Губкін стаў заслужаным дзеячэм навукі і тэхнікі БССР. Памёр вядомы вучоны 8 верасня 1955 года.

БНТУ памятае, якой уклад унес Сяргей Іванавіч у развіццё нашага ўніверсітэта. На механіка-тэхналагічным факультэце існуе кафедра «Машыны і тэхналогія апрацоўкі металаў ціскам», якая носіць імя Сяргея Іванаіча Губкіна.

Літаратура

1. Губкин Сергей Иванович//Академия наук Белорусской ССР. – Минск: БСЭ, 1978 с.463-464.
2. Исаевич Л.А. Двойной юбилей (к 100-летию со дня рождения С.И. Губкина)/Л.А.Исаевич// Известия НАН Беларуси: Сер.физико-технических наук – 1998 - № 4 - с.15.
3. Губкін Сяргей Іванавіч/рэдкал. Б.І Санчанка і інш//Беларусь: Энцыклапедычны даведнік – Мн.: Бел.Эн.,1995 – С.254.
4. История Белорусской государственной политехнической академии /К.И. Баладин, Г.А. Алдакушин и др.; Под общ.ред.Б.М. Хрусталева. – Мн.: УП «Технопринт», 2000. – С.194.